

is er niet eene tusschen waarheid en schijn, maar eene tusschen het onkenbare en het kenbare van de werkelijkheid. Beide hebben deel aan de waarheid, en aan de werkelijkheid. De verschijning houdt op te bestaan wanneer de werkelijkheid van datgene, waar het een verschijning van is, ophoudt te bestaan.

Nu oscilleert in deze studie van prof. Aalders diens verschijningsbegrip tusschen werkelijkheid en onwerkelijkheid, tusschen schijn en waarheid.

Men komt er niet precies achter, wat de hoogleeraar er mede bedoelt.

De eene keer geeft hij sterk den indruk, dat hij er meer dan schijn mee bedoelt; een andere keer laat hij het er mee samenvallen. Vast staat, dat de schrijver geen onderscheid maakt tusschen het wezen en de werkelijkheid van iets (gelukkig maar!). Maar daarmede annex is, dat het dan al spoedig „den schijn” heeft, dat de verschijning, welke hij radicaal onderscheidt van de werkelijkheid, niet anders dan schijn is, en dus — een andere conclusie is niet mogelijk — bedrog!

Maar deze conclusie trekt hij niet. Of slechts ten halve. Wel heeft in bovenvermeld citaat het woord verschijning alle kenmerken van het niet-werkelijke en niet-ware aan zich.

Ik meen, dat de schrijver niet in z'n volle diepte overwogen heeft, wat hij, toen hij het woord verschijning en het woord wezen invoerde daarmede precies bedoelde, noch, wat deze woorden precies beteken. Hij gebruikt het nu in tweeslachtigen zin. En dat is zeer te betreuren. Dat is een van de groote mankementen van dit werk. De schrijver zal zich hier duidelijk hebben uit te spreken; en wij mogen van hem verwachten, dat hij ons alsnog een nadere explicatie geeft van wat hij precies onder verschijning verstaat, en waarin hij dat van schijn afgrenst. Dank zij dezen schemerachtigen zin van het woord verschijning blijft zijn uiteenzetting in het vage, en kan hij twee kanten uit.

Wij komen met deze terminologie geen stap verder; ja, we rijden er volkomen mee in den mist. En daarom laat dit boek ons in den mist.

Op enkele punten niet. Niet, wanneer hij spreekt van onechte bondelingen. Onecht, d.i. niet-werkelijk, d.i. schijnbaar, d.i. in schijn. Hier is verschijning niets meer dan louter schijn. Schijnbare bondelingen.

Maar: verschijning van het verbond? Die is toch geen schijn? De doop is toch geen schijn?

Vergis ik me niet, dan zal opheldering verkregen worden, wanneer de schrijver helder gaat onderscheiden:

1. wezen van het verbond en verschijning van het verbond;
2. wezenlijke bondelingen en onechte bondelingen;
3. verschijning en schijn.

Nu dit niet het geval is, blijft dit boek op dit zeer integrale punt een duidelijke, voor geen tweërlie uitlegging vatbare beantwoording van de questies, die in geding gebracht worden, schuldig. En dat is zeer te betreuren. Vooral, omdat de schrijver juist vanuit deze burecht zijn polemie met andere Gereformeerde broeders inzet.

Heb ik het goed, dan zal het wel de uiteindelijke bedoeling van den schrijver zijn, dat hij wel spreekt van de verschijning van het verbond (in de verbondsteeken) als iets zeer reëls, maar dat hij (hoewel hij het woord verschijning gebruikt) bedoelt te spreken van schijnbondelingen.

En, in dit geval, zal hij moeten aantoonen, waarom degenen, die enkel deel hebben aan de verschijning (zeer reële figuur) van het verbond, niet anders dan schijnbondelingen zijn. Tusschen verschijning en schijn ligt een afgrond, evenals en gelijk aan die tusschen waarheid en leugen, waarachtigheid en bedrog, werkelijkheid en illusie.

Wanneer wij onderscheiden tusschen de verschijning van iets en de zaak zelve, dan is dit een onderscheiding, welke op het gebied van het menselijk kennen plaats vindt. De zaak zelve wordt er niet anders van. Alleen wordt er maar mede aangeduid, dat de kennende mensch misschien niet heel de betreffende zaak kan kennen, en met het oog daarop wordt dan van de verschijning van die zaak gesproken: dat is datgene van die zaak, wat er aan kenbaar is. Zoo is b.v. het teken des verbonds, de heilige doop, iets, dat voor menschen kenbaar is: we zien dien doop toebediend, we hooren den dienaar der Sacramenten de woorden van den doop uitspreken, en dusdoende ontvangen we iets, waardoor God ons Zijn verbond des te beter te verstaan geeft en verzegelt, een verbondsteeken. Dit verbondsteeken behoort zelve even intens tot de werkelijkheid van het verbond als het andere wat tot het verbond behoort. Op dezelfde wijze, waarop — naar de eigen opvatting van prof. Aalders — de boom der kennis des goeds en des kwaads de openbaring was van het werkverbond en binnen dat werkverbond een eigen en zeer belangrijke plaats innam.

Wanneer men deze opvatting niet huldigt, dan zal men gedwongen zijn, de realiteit van de verschijningszijde van het verbond te ontkennen. Dan zijn de verbondsteeken enkel bedrieglijke schijn, waarvan we ten spoedigste bevrijd moeten worden.

En een derde is er niet²⁾.

C. V.

²⁾ De drie laatste alinea's werden geciteerd uit het „Kerkblad enz.” van 30 Nov. 1939, 25e Jaarg. No. 48.

UIT DE SCHRIFT

DE SCHELFZEE KEERT TERUG.

En ik zag als een glazen zee met vuur gemengd; en die de overwinning hadden van het beest, en van zijn beeld, en van zijn merkteeken, en van het getal zijns naams, welke stonden aan de glazen zee, hebbende de citers Gods.

Openb. 15 : 2.

Het gaat in hoofdstuk 15 en 16 over de oordeelen en gerichten over de antichristelijke wereld, waarmee de toorn Gods zal voleindigd worden. En de verzen 1-4 van hoofdstuk 15 zijn „proleptisch” gebruikt. Zij staan met hun overwinningslied voorop, hoewel zij logisch achteraan moesten komen. „Zij verplaatsten ons in den geest achter de gebeurtenissen, in hoofdstuk 16 aangekondigd en deelen mede, hoe de verlost en op terugzien, en God er voor loven zullen”. (Gredjanus).

Dus vóórdat de definitieve beslissing valt, krijgt Johannes het visioen te zien van de zangers aan de glazen zee, hebbende de citers Gods en zingende het lied van Mozes en van het Lam, als een loflied voor dien hooggedachten Heer, die hun tot hulp en heil geweest is. En dit visioen van Johannes is maar niet „toevallig”. Het bewijst wederom de groote eenheid van de werken Gods tot verlossing van Zijn volk. Het begin is reeds profetie van het einde. En het einde wijst terug naar het begin. Want deze glazen zee met vuur gemengd, herinnert direct aan de Schelfzee. De Schelfzee keert terug. En hier heeft immers op ontzaglijke wijze de heerlijkheid Gods geblonken: Hij kan en wil en zal in nood volkomen uitkomst geven? En hier heeft Israël toch geleerd, dat de verlossing is één werk van 's Heeren alvermogen: Gods rechterhand is hoog verheven; des Heeren sterke rechterhand doet door haar daan de wereld beven; houdt door haar kracht Gods volk in stand?

En toen Israël aan de overzijde was, toen hadden zij de overwinning van het Beest, en zijn beeld, en zijn merkteeken, en het getal zijns naams. Zij hebben die overwinning door een wonder van God, die Farao, het Beest, in de Schelfzee verpletterd heeft. Zij zijn nu vrij. Zij kunnen nu ademhalen. Het Beest heeft zijn macht verloren. Het is definitief beslist. Wij mogen dezen Farao een antichrist noemen, omdat de antichrist der laatste dagen is de volgroeiende Farao. Deze Farao werd in Egypte als een godenzoon vereerd. Hij was van goddelijke afkomst, zeide men. Hij zat op zijn troon als een god. Dat is het beest en zijn beeld. En omdat hij van goddelijke afkomst was, waren zijn onderdanen ook zijn slaven, zij behoorden hem toe naar lichaam en ziel. Dat is het beest en zijn merkteeken. En deze Farao, wijl van goddelijke origine, was ook een absoluut despot. Hij was zichzelf een wet. Dat is het beest en het getal zijns naams. En, in de macht van dezen Farao, wordt Israël geteekend als volkomen machteloos in de greep van een verscheurende wolf. Maar als zij aan de overzijde gekomen zijn hebben zij de overwinning van het Beest. Hoe is dat zoo gekomen? Hoe zijn zij dan de Schelfzee doorgelopen? Wel, door een wonder van den Heere. Mozes, de dienstknecht Gods, heeft hen door de Schelfzee geleid. Daar, waar geen weg was, en waar ook het vleesch geen weg ontdekken kon, daar heeft God een weg gebaan. Zij hebben de overwinning als een gave Gods, een gave van Zijn vrijmacht, een gave in Christus. Daarom zingen zij ook: De Heer was ons tot hulp en sterkte. Hij is ons lied, onze psalmgezang.

En nu ziet Johannes weer de „Schelfzee”, maar nu als een glazen zee met vuur gemengd. Daarmee wordt de situatie der kerk geteekend in de laatste dagen. Wat de Schelfzee was voor Israël, dat is de antichristelijke wereld voor de kerk. Het vleesch zal geen weg meer zien, zelfs geen schaduw van een weg, maar het eeuwige leven. Zij zij dan van voren en van achteren omringd, ja gansch omringd ter dood. Volkomen in de macht van het Beest, den volgroeienden Farao, die de kerk nu definitief denkt te verpletteren. Afgesneden van alle levensbronnen. Weerloos als schapen temidden van verscheurende wolven. En toch ziet Johannes hen „aan de overzijde”. Toch hebben zij de overwinning van het Beest, en zingen zij het lied van Mozes en van het Lam, het volgroeiende lied van hulp en heil hun aangebracht. Hoe zijn zij dan gekomen door de glazen zee met vuur gemengd. Hoe zijn zij dan „aan de overzijde” gekomen, voor eeuwig vrij, om in te gaan met lof, met lofzang in Gods heilig hof? Wel, gelijk Mozes Israël door de Schelfzee geleid heeft, zoo heeft Christus hen geleid door deze glazen zee met vuur gemengd. Hij heeft de heiligen doen volharden. Dat is het absolute wonder van de glazen zee met vuur gemengd. Zij zijn een weg gegaan, waar voor 't vleesch geen weg meer was. Zij hebben de overwinning van het Beest en zijn beeld. Zij hebben dus hun knieën niet gebogen voor den Antichrist, en hebben hem geen goddelijke eer bewezen. Zij hebben God de eer gegeven, en alleen voor Hem gekniel. Hoe was dat mogelijk, terwijl de gansche wereld hem als god vereerde? Dat was Christus, die hen deed volharden bij de goede belijdenis. Zoo groot was Zijn kracht, die in hen werkte. Zij hebben de overwinning van het Beest en zijn merkteeken. Zij hebben dus het slavenleven van den Antichrist niet gedragen, en zijn slavedienst niet vervuld, maar zichzelf beleden als morgenzonen der Allerhoogsten, vrijgemaakt door het bloed des Lams, Zijn merk- en veldteeken dragende. Hoe kon dat gebeuren, terwijl de gansche aarde zijn slaven teeken droeg en zijn slavedienst volbracht? Dat was wederom Christus, die hen deed volharden. Het was Zijn kracht om het Beest in het aangezicht te weerstaan, geloovende, dat hun levensbronnen waren „aan de overzijde”. Zij hebben de overwinning van het Beest en het getal zijns naams. Dat is, zij zijn het Beest niet achterna gelopen in zijn geweldige machtsontplooiing, gefascineerd en verleid. Hoe kon dat geschieden, terwijl de gansche wereld verwonderd en verbaasd achter het Beest aanliep, verleid door zijn macht? Dat was wederom Christus, die de heiligen doet volharden. Daarom zijn zij Gode meer gehoorzaam geworden dan de menschen en zijn zij het Lam gevolgd, waar Het ook henenging.

De glazen zee met vuur gemengd, dat is de weg van de volharding der heiligen. De weg van het absolute wonder: God die de heiligen doet volharden. Neen, die Schelfzee was niet „toevallig”. De Heere heeft Israël die zee ingedreven, en Farao ook. En toen, naar menselijke berekening, nergens meer uitkomst was, toen hebben zij aan de overzijde de heerlijkheid Gods zien blinken in Zijn oordeel over Farao. Hij heeft des vijands kop verslagen. En dat in een weg van het volstrekke wonder: Zijn macht is groot, Zijn trouw zal nooit vergaan. En de Schelfzee blijft nu profetie te zijn. De kerk gaat de glazen zee met vuur gemengd in. God doet de Antichrist opkomen. En Hij doet de heiligen volharden. Hij voert ze „naar de overzijde”. Ja, opdat nu aan het einde van den weg alleen de heerlijkheid Gods schitteren zou, zooals zij nog nimmer in de wereld geblonken heeft, zoo majestueus en zoo heerlijk, dat er ook eeuwig het halleluja voor op gaat: De Heer was mij tot hulp en sterkte. Hij was mijn lied, mijn psalmgezang. Hij was het, Die mijn heil bewerkte, dies loof ik Hem mijn leven lang. Als het dan zoover is, dat er naar den mensch gesproken nergens uitkomst is, en de pas naar het eeuwige leven volkomen afgesneden lijkt, en de troon van den Antichrist tot aan de sterren reikt, dan zullen zij, die volhard hebben tot het einde, de heerlijkheid Gods zien, gelijk Israël haar zag aan de Schelfzee. De heerlijkheid Gods om de uittocht uit Egypte definitief te beslissen, en den weg naar het eeuwige leven definitief open te leggen. Zij zullen het oordeel aanschouwen over het Beest. Christus komt Zelf om des vijands kop te verslaan, dien haar'gen schedel te vellen. Dus zal de uittocht uit Egypte eindigen definitief met een lied van hulp en heil ons aangebracht. Het lied van Mozes en van het Lam. Daarom moest Israël de Schelfzee in en daarom komt de „Schelfzee” terug, opdat bij de definitieve beslissing alleen de heerlijkheid Gods blinken zou. Wij zullen d' eerkroon dragen, maar door Hem, door Hem alleen, om het eeuwig welbehagen. En dat wordt pas goed geleerd in de glazen zee met vuur gemengd.

Hebben wij nu verstaan, waarom de Schelfzee terugkomt? Omdat het ééne werk der verlossing eindigen zal met één lied, met één psalm, van Mozes en van het Lam: Zijn macht is groot, Zijn trouw zal nooit vergaan.

Wij gaan den weg van het absolute wonder: God, die de heiligen doet volharden. Die weg van het absolute wonder is voor het vleesch de afgrond. Maar wie volharden zal tot het einde, zal de heerlijkheid Gods zien. En hij zal hebben de overwinning van het Beest. En hij zal krijgen de citers Gods. En hij zal terugzien op dien eenen weg der verlossing, op die glazen zee met vuur gemengd. En hij zal dien eenen weg prijzen en de heerlijkheid Gods groot maken met al de heiligen.

Zalig is hij, die aan deze „zee” niet zal geërgerd worden.

Wij gaan de glazen zee met vuur gemengd in. Verlaat niet wat Uw hand begon; o Levensbron, wil bijstand zenden. Gij, die de heiligen doet volharden. Gij, die de alpha en de omega zijt. v. d. B.

KERKELUK LEVEN

HOUDING TEN AANZIEN VAN OVERHEIDSMAATREGELEN.

De Heer A. N. G. Bruynis te Bodegraven zond aan de redactie van „De Reformatie” het volgende schrijven, dat we, hier en daar in schrijfwijze even gecorrigeerd, om zijn algemeene strekking hier opnemen.

„Hooggeachte Redactie,
Zooals de hoofdredacteur onlangs in „De Reformatie” terecht opmerkte, begint de reformatie bij het hart des menschen, en werkt van daaruit door in alle levensverbanden, als in de kerk, in de school,

in den matig Reform doorge onderw dat de moet

Tot verwij stemm tie va wel ze genove Wij be Godsch het g schuld zeker ook u maats ik teve lederen wanne matw meer als nic aan de ambac tekort daarv distribu te rek artikel uitters pen. V kelen verdien practis of bed de boe leugen Dat op de mensc wanne geering Wan bied h men e men te rings is het de law regeli ons og Doch niet a de goe ons ge Daar gend a Is hier ten op dan is kringe en dom het be lederen de vru U d ruimte comme beantw

Ziet h aan hem king. G professoo zoo met echter op zij tenm gedurig ren. Zelf alles ver waarheid handeld onwetend algemeen ambacht van dit scheiden volgens drijsleve papier te dien doem betering geven, ee al als deling verb naar dan kwamen. In de nen niet grooter hun, deze werkgeve opdat de

is god vereeharden bij de kracht, die in mining van het ebben dus het gedragen, en chzelf beleiden igemaakt door cecken dragengansche aarde nst volbracht? eed volharder. het aangezicht levensbronnen n de overwin- a l z i j n s t achterna ge- geling, gefasei- en, terwijl de ad achter het Dat was wê- lharder. Daar- vonden dan de waar Het ook

lat is de weg g van het ab- oet volharder. ig". De Heere ook. En toen, meer uitkomst de heerlijkheid 'arao. Hij heeft n weg van het ot. Zijn trouw kt nu profetie vuur gemengd n Hij doet de de overzijde". weg alleen de s zij nog nim- majestueus en leluja voor op erkte. Hij was het. Die mijn even lang. Als ach gesproken eeuwig leven i van den An- zullen zij, die rijkheid Gods ifzee. De heer- rpte defini- eeuwig leven en het oordeel komt Zelf om gen schedel te eindigen defi- aangebracht. Daarom moest nt de „Schelf- issing alleen zullen d' eer- Hem alleen, ordt pas goed nengd. e Schelfzee te- verlossing ein- van Mozes en Zijn trouw zal

wonder: God, ag van het ab- afgrond. Maar de heerlijkheid verwinning van s Gods. En hij verlossing, op la hij zal dien Gods groot ma- st zal geërgerd emengd in. o Levensbron, en doet volhar- t. v. d. B.

EVEN
AN OVER-

raven zond aan volgende schrij- jze even gecor- hier opnemen

in „De Refor- reformatie bij an daaruit door ck, in de school,

in den staat, enz. Vandaar dan ook, dat men regel- matig kan lezen van gehouden onderwerpen als: de Reformatie in de gesprekken, of conversatie, de doorgaande reformatie met betrekking tot het Chr. onderwijs, enz. Uit een en ander blijkt dus duidelijk dat de Reformatie als een zuurdeesem doorwerken moet in ons geheele leven.

Tot op den dag van vandaag (natuurlijk niet als verwijt, doch als leemte bedoeld), mis ik echter de stemmen die op moeten klinken over de Reformatie van ons maatschappelijk leven, en dan wel zeer speciaal wat betreft onze verhouding tegenover de Overheid, die God heden over ons stelt. Wij belijden immers, dat de Overheid als dienaar van Gods over ons gesteld is. Dat zij draagster is van het gezag en dat wij deswege gehoorzaamheid verschuldigd zijn aan haar wetten. Dat sluit toch ook zeker in, dat deze gehoorzaamheid onzerzijds zich ook uitstrekt over haar wetten, die gelden voor het maatschappelijk en sociale leven. En hiermede ben ik tevens in het hart van de kwestie. Vraag vandaag iedereen zakenman en elken patroon, zij zullen U, wanneer zij eerlijk zijn, zeggen dat het complex van maatregelen, die de regering vraagt, onmogelijk meer zijn op te volgen. Iedereen, zoowel Christen als niet-Christen, zal verklaren dat gehoorzaamheid aan deze wetgeving gelijk staat met het sluiten van ambacht of bedrijf, of met het werken met groote tekorten. Wie zelf in handel en bedrijf bezig is, kan daarvan meepaten. Wie aanvraagformulieren voor distributiegoederen eerlijk invult, behoeft niet te rekenen op vervulling van het gevraagde. Wie artikelen wil kopen voor vastgestelde prijzen (waar uitteerend niemand zich aan stoort), kan niet kopen. Wie tegen vastgestelde prijzen, van vele artikelen ten minste, wil verkoopen, kan niets meer verdienen. In het kort geresumeerd is het zoo, dat praktisch iedereen die zich beweegt op zakengebied of bedrijfsleven, de wetgeving bedekt saboteert. Dat de boekhoudingen voor belasting verknood worden, leugens verteld worden, is het uiteindelijke gevolg.

Dat dit alles zeer demoraliseerend werken moet op de eerlijkheid behoeft geen betoog. Zeer vele mensen, die bogen op stipte eerlijkheid, bezwijken wanneer het gaat om de stiptheid tegenover de regeeringsmaatregelen.

Wanneer men met gelijkgezinden op geestelijk gebied hierover spreekt, wordt inderdaad gevoeld dat men eigenlijk niet vrij uit gaat. Doch tenslotte gaat men toch weer door met het saboteeren van regeeringsmaatregelen, omdat dit de eenige mogelijkheid is het bedrijf staande te houden. Zeker, ik weet het, de lawine van voorschriften is verbijsterend en de regeling van handel en bedrijfsleven van boven af ons opgelegd, is ten slotte één groote dwaasheid. Doch tenslotte gaat het niet aan, daarom zich niet aan deze wetten te storen. Want niet alleen de goede, doch ook de kwade „heeren" zijn over ons gesteld.

Daarom, geachte redactie, acht ik het zoo dringend noodzakelijk, dat onze stem gehoord worde. Is hier geen schromelijk tekort aan gehoorzaamheid ten opzichte van onze wettige overheid? Zoo ja, dan is sprake van een volkszonde, die ook in onze kringen welig tiert. Uiteraard zullen professoren en domine's dit niet zoo aanvoelen, omdat zij buiten het bedrijfsleven staan. Onze categorie heeft er iederen dag mee te maken en ernst te maken met de vraag of dit alles conform de wet Gods is.

U dankend voor de eventueel verleende plaats- ruimte in „De Reformatie", vanzelfsprekend van commentaar voorzien, of voor de rechtstreekse beantwoording.....".

Ziet hier den brief. Zooals reeds gezegd werd, is aan hem plaats verleend vanwege zijn algemeene strekking. Gelijk de Heer Bruyns zelf schrijft, komen professoren en domine's gewoonlijk niet persoonlijk zoo met deze dingen in aanraking. De predikanten echter op het platteland, en ook wel in de steden, als zij tenminste met hun gemeenteleden meelevende en gedurig verkeer, zullen er wel meermalen over hooren. Zelf is mij natuurlijk ook wel eens iets van dit alles verteld, meer in het algemeen. Maar over de waarheid van dit alles, waarover in dezen brief gehandeld wordt, kan ik niet oordeelen. Doch in mijne onwetendheid zou ik willen vragen: Wanneer het dan algemeen zoo staat op het gebied van het zakenleven, ambacht, handel, bedrijf, waarom komen de mannen van dit zakenleven, dan niet samen, naar het onderscheiden gebied hunner werkzaamheden eerst, en vervolgens zooveel dit kan naar het heele zaken- en bedrijfsleven, om hunne klachten in dezen duidelijk op papier te stellen, en bij de regering in te dienen, indien doenlijk, met aanwijzingen in de richting van verbetering? Wellicht toch dat de regering blijf zou geven, een open oor voor die klachten te hebben, vooral als de fouten in haar maatregelen en dezer onder- ling verband, duidelijk werden aangewezen, en wan- neer dan vele dergelijke klagschriften bij haar in- kwamen.

In de tweede plaats, waarom brengen de betrokke- nen niet persoonlijk of gezamenlijk, naar kleiner of grooter getal, hun bezwaren en moeilijkheden in bij hun, deze zaken betreffende, bonden en vereenigingen, werkgeversbond, bond van tuinders, winkeliers, etc., opdat dezen, hetzij afzonderlijk en plaatselijk, hetzij

PLURIFORME PERS-HONIG.

Op en om het Kerkplein zie en hoor ik hem dage- lijks, ofschoon hij mij — gecamoufleerd als ik daar verkeer — daar niet ziet: den Kerknieuwsgier.

Of eigenlijk een gier is hij niet. Dat woord roept zoo hatelijke associaties op, dat het terstond weer — met betuiging van leedwezen — wordt teruggenomen.

Maar nieuws-gierig is hij!

Overal op.

Overal bij.

Steekt letterlijk overal zijn neus in.

Beter gezegd, niet zijn neus, maar zijn honigspriet.

Als een nijvere bij zoemt en gonst hij van het eene bloembed naar het andere in de bonte bloemenwereld van het Kerkplein, in deze zéér pluriforme omgeving.

Nu eens hier, dan weer daar, overal puurt hij honig, d.w.z. bijna altijd honig. Een héél enkel keer- tje een zeer fijn druppeltje venijn.

Maar dat bij uitzondering. Meestal puren honig. Zoetigheid. En deze edele waar wordt zorgvuldig en behoedzaam naar een kleinen korf gedragen, die elke week wordt weggehaald en door een nieuwen korf vervangen.

Er heerscht — zooals bij alle bijenvolk — in dien korf keurige orde. Voor elke honigsoort — de honig van elk bloembed is weer anders van kleur en geur, van smaak en van gewicht — is er in dat korfje een afzonderlijke honigraat. Lindenhonig komt in de aldus gemerkte afdeeling, heidehonig in een voor hem gereserveerd appartement. Het druppeltje venijn — een heel fijn druppeltje overigens en het gebeurt zel- den — komt in een vak, dat hetzelfde opschrift draagt als een der andere, maar met de toevoeging: „artikel 31 K.O.". Overigens komt ook daár honig, veel honig in, maar als gezegd, zeldzaam en delicaat met een fijn drupje venijn gemengd. Een héél fijn druppeltje.

Dat fijne druppeltje noopte mij tot een onderzoek. Ik zocht naar een verklaring.

En dacht aan het spreekwoord: waar bijen honig zuigen, daar halen wespen soms venijn.

Het stond voor mij vast, dat ik hier met een bij te doen had, een pers-bij, want het nijvere diert leverde pers-honig. Maar het raadsel, dat mij bezig hield, was dit: waar haalt toch deze pers-bij deze wespachtige allures vandaan? Want die allures had het beest. Heel zelden weliswaar, maar ze kwamen voor. Ze traden niet chronisch op, maar zeer acuut.

Ik heb het eerst met steekproeven geprobeerd. Bijen steken niet, wespen steken wel. En ik vond het eigenaardig verscheiden, dat het steken alleen voorkwam op vel van artikel 31. Want je hebt ook vel in dat genre. Ook op dat soort vel stak het diertje niet altijd, heel zelden weliswaar, maar het kwam uit- sluitend daar voor, als het voorkwam. Een héél fijn steekje, maar het stak.

Daarna heb ik geluidsproeven genomen. Het resul- taat wees in dezelfde richting. Alom zoemde en gonsde de pers-bij zéér regelmatig, zeer vreedzaam, zeer wel- willend. Doorgaans ook boven het bloembed, waar de pers-honig artikel 31 gehaald werd.

Allergenoeglijkst zoemgonsde het beestje heen en weer bij een leeuwenbek, dien het Chrysostomus of- tewel Guldenmond had genoemd. U moet weten, de persbij waagt zich af en toe aan een mondjé klassiek, dat hij „voor den eenvoudigen lezer" dan welwillend

door hun hoofdbesturen en landelijk, aan de regee- ring deze verkeerdheden harer desbetreffende maat- regelen onder het oog brengen, en op verbetering aan te dringen?

Ten derde, waar blijven Patrimonium, Christelijk Nationaal Vakverbond, en dergelijke, om hier op te treden, en te zoeken met al hunne macht, om zoo- danige onhoudbare toestanden, als zij bestaan, veran- dert en verbeterd te krijgen, en te zoeken daartoe op de meest voegzame en geschikte wijze bij de regee- ring in te werken?

In de vierde plaats, waar blijven de Kamerleden? Weten die van deze dingen niets af? Zijn zij niet ver- tegenwoordigers des volks bij de regering, om de belangen van het volk in al zijn geledingen bij de regering voor te staan, ook wel bepaald ten aanzien van het wetgevend- en besluitengebied? Zoodat zij, wanneer zij hooren en zien, dat het vanwege over- heidsmaatregelen met het volk misgaat en moet mis- gaan, moeten zoeken om daarin verbetering te zien aangebracht? Zij zijn toch maar geen Kamerleden slechts om nu en dan eens een redevoering, kleiner of grooter, in de Kamer te houden, eens ergens in het land een oratie af te steken, maar voorts zich om dat volk en zijn moeilijkheden vanwege regeeringsmaat- regelen niet te bekommeren? Vgl. ook het artikel: Bakkersstaking in „Trouw" van 19 Aug. 1947.

Komt, Kamerleden, leden en bestuurders van Vak- verbond, Patrimonium, Werkgeversbonden, Handels-, Tuinders-, Winkeliersverenigingen etc., wanneer het zoo staat, als de Heer Bruyns in bovenstaanden brief schrijft, en Gij dat weet, komt dan, en met alle macht aan het werk, individueel en gezamenlijk, om dit ver-

in het Nederlandsch van moderne spelling vertaalt.

Dien leeuwenbek nu had hij Chrysostomus oftewel Guldenmond gedoopt vanwege den gouden honig, dien dat bedje gaf en de gulden woorden, die het sprak. Toen hij dien honig proefde, zoemde hij: dat is Dé van Dé. En hij deponeerde in het korfje in het vak artikel 31: „Persoonlijk vonden wij de preek van D. v. D. de mooiste. Er zit in deze preek iets van dich- terlijke hoogte, waardoor wie haar leest — laat staan, wie haar hooren mocht — als vanzelf meegevoerd wordt".

Toen ik me zoo over die meegevoerdheid van de persbij stond te verheugen, vloog een oude, onschul- dige hommel langs mij heen.

Niet jaloersch worden, zei ze. De persbij heeft veel op met dien leeuwenbek, omdat ze allebei tegen ge- stigten honig, tegen gealcoholiseerden honig zijn. Ze ontmoeten elkaar wel eens op een geheelonthouders- vergadering. En de persbij houdt dien leeuwenbek te vriend, omdat er ook op die vereeniging wel eens van- wege artikel een-en-dertig kwestie komen kan over artikel twee. Zoo'n hommel toch!

Maar plotseling werd mijn geluidsversterker weer geboeld door het gezoem van de persbij. Als een helioptère stond hij stil bij een flor picturalis, een schilderbloem. Plotseling versnelden zich de toeren van den zoemer. Zenuwachtig trilde de honigspriet. Totdat het diert plotseling schaterlachte. Het had in het schilderboekje wat leuks ontdekt. Haastig werd er honig naar het korfje gedragen. Met..... een klein druppeltje venijn. En in het vakje artikel 31 depo- neerde het met véél honig ook dat kleine druppeltje:

De humor schuilt maar overal, mijn vrienden, 't is maar de vraag, wie of hem wel, Wie of hem niet kan vinden.

Die flor picturalis had n.l. beweerd, dat in den oogst 1946 de honigpers artikel 31 zéér zachtmoed- ig was geweest. Daar zat geen humor in, daar kreeg de persbij last van humor.

Als ik dat klassiek, dat de persbij ditmaal vergat te vertalen „voor den eenvoudigen lezer" in het Ne- derlandsch mag overzetten: humor is het latijnsche stamwoord voor het Nederlandsche: „humeur".

Net begon het te dagen.

De honig met een zeldzaam druppeltje venijn, de steekproeven, de geluidsproeven wezen allen in de- zelfde richting: in de buurt van het bloembed arti- kel 31 kreeg de persbij wel eens last van zijn humor, zijn humeur.

Toen ben ik met een optische proef geëindigd. Ik probeerde de persbij in het vizier te krijgen.

Ik herkende hem.

Hij had me al eens honig geleverd.

Op een briefkaart..... „Mijn hooggeachte mede- bezwaarde broeder".

Vandaar misschien die — overigens zeldzame — afwijking als hij over onze hoofden gonst?

Oud zeer?

U vraagt zijn naam?

Ach, dat hebt U toch allang geraden?

Het is mijn Haagsche persvriend Scheps!

Kijk, daar halen ze juist het korfje weg!

Boven den ingang naar den pershonig staat: „Kerknieuws".

Misschien komt mijn naam nu ook nog eens in het korfje.

Onder de aanbevelingen voor dezen honig.

Zal ik „effe geure": „D. E. C. schrijft in de Re- formatie".

Dan komt de honig.

Vast gezuiverd van dat ééne fijne druppeltje!

D. E. C.

keerde in de regeeringsmaatregelen, wetgeving, be- sluiten, te doen wegnemen. En zoo Gij het niet weet, onderzoek dan om het te weten te komen.

Uiteraard kan ik hier niet met kennis van zaken oordeelen, en waag er mij daarom ook niet aan. Hoe het dus met al deze maatregelen staat, of niet staat, en welke conflicten daarbij zich voordoen, of niet voordoen, en hoe die eventueel op eene eerlijke wijze te voorkomen of ontwijken, vermag ik niet te zeggen.

Maar wat de wet Gods aangaat: Naar ik meen is er maar ééne uitzondering, waarin we onze wettige overheid niet mogen gehoorzamen, n.l. wanneer zij iets gebiedt of verbiedt, dat ingaat tegen Gods Woord. In alles blijft steeds gelden: Men moet God meer gehoor- zamen dan den menschen, Hand. 4: 19, ook al is bij zoodanig conflict schade, verlies, lijden, dood het ge- volg. Maar anders: gehoorzamen. De Duitse ge- weldehebbers hier indertijd, waren onze wettige over- heid niet, dat waren inbrekers, dieven, roovers, over- weldigers, moordenaars, die we evenmin om Godswil gehoorzamen hoefden, als we een inbreker in ons huis behoeven te gehoorzamen in zijn bevelen, n.l. van Gods- wege. Slechts veiligheidshalve en om erger te voor- komen, doen we dan wellicht wat ons gezegd wordt. Maar die Duitschers hadden evenmin van Godswil recht over ons land en volk en goederen, als zulk een inbreker in ons huis recht van Godswil heeft tot zijn inbraak en over ons en onze goederen in ons huis, al is het in beide gevallen waar, dat zonder Gods toelating en bestuur geen van beide had kunnen ge- schieden of zou kunnen geschieden. Maar onze wettige overheid hebben we te gehoorzamen tot de grens van Hand. 4: 19. En hoe het dan moet bij zulke slechte

of zelfs verderfelijke maatregelen? Ja, dat zal ook een verschrikkelijke moeite geven voor de geloovigen onder den antichrist, Openb. 13: 16—17, maar zal hun toch wel niet veroorloven, de wet Gods te vertreden, en dus ook maar het merkteken van het beest voor zich te aanvaarden.

En evenzoo meen ik, dat niemand ooit, in welke gevallen of omstandigheden ook, onwaarheid mag spreken of betuigen, vroeger tegenover de Duitschers zoomin, als nu tegenover onze wettige overheid en haar ambtenaren. We behoeven niet steeds alle waarheid te zeggen, en mogen dat zelfs niet altoos. Er zijn gevallen, waarin men de waarheid niet behoeft te spreken, en zelfs niet mag spreken, doch ook nimmer onwaarheid; en waarbij het er dus op aankomt om iets te zeggen, dat geen van beide is, maar de aandacht kan afleiden, en zoo uit de moeilijkheid verlost. Wat dat in elk geval is, kan natuurlijk niet in het algemeen, en niet van te voren, beslist worden. Dat hangt juist af van elk bijzonder geval en de omstandigheden dan. Maar dit blijft in ieder geval gelden, ook dan: indien iemand van u wijsheid ontbreekt, dat hij ze van God begeere..... in geloof, Jac. 1: 5—6. Bidt, en u zal gegeven worden, heeft onze Heiland gezegd, Matth. 7: 7.

19 Aug. '47.

S. GRELDANUS.

GEEN OMKEERING DER WAARHEID.

Van synodocratischen kant stelt met het voor, als of men zeer begeerig is naar samenspreking met onze Gereformeerde Kerken (onderh. ook art. 31 K.O.), om zoo mogelijk een basis voor, en weg tot hereeniging te vinden. Nu is reeds in de Acte van Vrijmaking of Wederkeer zoowel die basis, als die weg, aangewezen. Degenen, die deze Acte bij hun kerkeraden hebben ingediend, hebben zich daarmee niet los gemaakt van de Gereformeerde Kerken dezer landen. Waarvan zij zich dan met de indiening der Acte wel vrijgemaakt hebben, staat in die Acte duidelijk te lezen: „zoo besluiten wij, ons vrij te maken van alle onrechtmatige en ongoddelijke schorsingen en ontzettingen uit den dienst..... van het synodaal-hiërarchische..... van het daarmede tegelijkertijd opgelegde theologisch-wetenschappelijke juk..... van de valscheit genoemde tuchttoefening..... van de binding aan uitspraken, welke juist als binding ook getrouwe kandidaten tot den heiligen dienst verbiedt te staan naar dezen dienst en voorts ook getrouwe ouders verhindert ongeveinsd te betuigen, dat zij de leer, die in de Christelijke kerk „alhier“ geleerd wordt..... te zullen onderwijzen.....”.

Het is misschien niet ongewenscht, het gansche stuk uit de Acte, waaruit bovenstaande woorden overgenomen werden, hier aan te halen.

„..... zoo besluiten wij, ons vrij te maken van alle onrechtmatige en ongoddelijke schorsingen uit den dienst, die door haarzelf — n.l. de Synode — „of krachtens haar aanwijzing in den laatste tijd zijn geschied, ons vrij te maken niet alleen van het synodaal-hiërarchische, doch ook van het daarmede tegelijkertijd opgelegde theologisch-wetenschappelijke juk, dat niet het juk van Christus is, en niet het juk is, waaronder voor Gods aangezicht de vrijgemaakte kerken in deze landen zich tezamen begeven hebben, elkander deswege in getrouwheid de hand reikende, opdat zij mochten wederkeren tot, en gezamenlijk verblijven onder, de gehoorzaamheid van Christus en van den Woord Gods, gelijk dit door haar beleden is in de formulieren van eenigheid, tevoren door deze kerken aanvaard, en daarin alleen. Wij maken ons openlijk vrij van de valscheit genoemde tuchttoefening, die vanwege of uit naam van deze synode geschied is, en waardoor deze kerken in feite ertoe gekomen zijn, zich en haren ordinatiën meer macht toe te schrijven, dan aan het tot vóór dezen onder haar overeenkomstig de formulieren van eenigheid beleden en in de kerkenordening gehoorzaamde Woord Gods; te vervolgen die overeenkomstig deze formulieren en ordeningen heilig leven naar het Woord Gods en die haar bestraffen, in dezen, van hare gebreken; uit te sluiten die de Heere Christus niet uitsluit, toestoppende zooveel het aan haar ligt, monden die Hij niet gesloten hebben wil, bindende op aarde, wat Hij niet binden zal in de hemelen, der afsnijding waardig keurende, wie Hij, onze eenige Wetgever en Koning, geenszins dreigt uit te sluiten met het zwaard Zijns monds, of beveelt uit te sluiten met de sleutelen des hemelrijks. En alzoo besluiten wij, thans ook metterdaad deze tuchttoefening niet voor vast en bondig houdende, weder te keeren tot de vrijheid die in Christus Jezus is; voorts gemeenschap wilende onderhouden, zoo haast als men zulks hebben kan, met alle geloovigen, waar ook de Zone Gods dezulken vergaderd heeft of immer wederom zal willen vergaderen, allen, die met vermindering van het door deze kerken thans betreden ongoddelijke pad der seclarische, onkatholieke eigenwilligheid en afzondering, met ons bereid zullen bevonden worden te willen staan of te gaan staan op den grondslag alleen der aangenomen formulieren van eenigheid. Wij maken ons vrij van den smaad, die geworpen is op de nagedachtenis van voorgangers,

die in het verleden onder openlijke bestrijding van wat gemelde uitspraken bevatten met rijken zegen des Evangelies in de kerken vóór en na hare vereniging in den jare 1892 hebben gediend, en keeren alzoo terug tot de oefening van deze katholieke christelijke kerk- en ambtsgemeenschap, welke aan de aangenomen formulieren der in deze landen ooit vergaderde kerken evenmin toedoet als zij ervan afdoet. Wij maken ons vrij van de binding aan uitspraken, welke juist als binding ook getrouwe kandidaten tot den heiligen dienst verbiedt te staan naar dezen dienst, en voorts getrouwe ouders verhindert ongeveinsd te betuigen, dat zij de leer, die in de christelijke kerk „alhier“ geleerd wordt, bekennen de waarachtige en volkomene leer der zaligheid te wezen, en te beloven, in deze leer hun kinderen naar hun vermogen te zullen onderwijzen en te doen onderwijzen. En alzoo keeren wij weder tot de geestelijke tezamenvoeging en vereniging met hart en wil in éénen zelfden Geest, door de kracht des geloofs, rondom een kansel, die niet ontzegd wordt aan getrouwe dienaren Gods, een doopvont, dat niet weert godzalige ouders, een avondmaalstafel, welke niet van zich stoot broeders in den Heere, in het kort, zulke dienaren, zulke ouders, zulke broeders, welke wij ook nu, gelijk vóór dezen, willen erkennen en erkend weten naar den in den loop van eeuwen beproefd bevonden maatstaf, die tot op den jare 1942 onder ons recht gebruikt is geweest”.

Men ziet het, hierin wordt ook niet maar met één woord gesproken van losmaking van de Gereformeerde kerken dezer landen, doch slechts van vrijmaking van de binding aan bekende uitspraken, vrijmaking van valscheit genoemde tuchttoefening, vrijmaking van het synodaal-hiërarchische en van een opgelegd theologisch-wetenschappelijk juk, van vrijmaking van alle onrechtmatige en ongoddelijke schorsingen en ontzettingen uit den dienst. Toen dan ook te De Bilt in 1944 door een paar personen deze Acte bij den Raad van de Gereformeerde Kerk aldaar was ingezonden, werden zij „den daarop volgende Zondag na bespreking toch onverhinderd toegelaten tot de avondmaalsviering“, „De Reformatie“ van 12 Juni 1947, blz. 320, de derde kolom. En een broeder te Driesum, die in een bespreking aan zijn kerkeraad mededeelde, met den inhoud van de Acte van Vrijmaking in te stemmen, werd daarna eveneens tot de Avondmaalstafel toegelaten. „De Reformatie“ van 12 Juni 1947, blz. 321, 2e kolom. En de kerkeraad te Sappemeer las in het indienen van die Acte nog slechts in beginsel het breken met de Gereformeerde Kerk aldaar, „De Reformatie“ van 21 Juni, blz. 293, 2e kolom.

Vrijmaking van genoemde verkeerdheden is dan ook niet een zich losmaken van de Gereformeerde Kerken. En indien van deze Acte is geen breken met de Gereformeerde Kerk ter plaatse. De Gereformeerde Kerken zijn niet hetzelfde als die verkeerde besluiten, bindingen, schorsingen, afhoudingen, afzettingen. En daarom is het verwerpen van al die verkeerdheden ook nog geen zich losmaken van de Gereformeerde Kerken.

Maar wat is het geval?

Velen die deze Acte, of een naar inhoud daarmee overeenstemmend bezwaarschrift, ingediend hebben, zijn deswege, na korter of langer samenspreking, in hun ambt geschorst, van het Avondmaal afgehouden, terzake van den Doop van hun kind verhindert, of op welke wijze ook in hun kerklidmaatschap of eenig bijzonder kerkelijk ambt aangerand door Kerkeraad, Classis, of Synode.

Niet deze vrijgemaakten hebben zich losgemaakt van de Gereformeerde Kerken, maar deze kerken hebben door haar Kerkeraden, Classes, of Synodes, hen losgemaakt van die Kerken, hen uitgestooten, zij het ook niet in den uitersten vorm, of eenvoudig van hen verklaard, dat zij niet meer tot de Gereformeerde Kerk ter plaatse behoorden.

Maar lang niet alle vrijgemaakten hebben deze Acte of een dergelijk stuk bij hun Kerkeraden ingediend. Hier te Kampen besloot de Kerkeraad bij meerderheid, de bekende uitspraken en schorsingen der Utrechtsche Synode, naar art. 31 K.O., niet voor vast en bondig te kunnen houden, en de Kerkeraad berichte dat aan de Synode. Deze schorste daarop die meerderheid: predikant, ouderlingen, diakenen, in hunne ambtsbediening. Zoo kwamen deze ambtsdragers voor de vraag: Is die schorsing eene schorsing van Godswege, naar Zijn Woord, in overeenstemming met onze Gereformeerde Belijdenisschriften en Kerkeorde? Hun antwoord was: Neen. En derhalve zagen zij zich geroepen, hun ambt te blijven bedienen. Wanneer Kerkeraden, Classes, Synodes, niet handelen naar Gods Woord, maar in strijd daarmee, hebben die handelingen geene rechtskracht van Godswege. Alleen de Heere, en dus Zijn Woord, heeft alle zeggenschap in Zijne kerk. En alleen aan de overeenstemming met dat Woord ontleent elke ambtelijke handeling in de kerk hare Goddelijke rechtskracht. Kerkeraden, Classes, Synodes, missen van zichzelf alle rechtsmacht, en hebben deze laatste alleen door de overeenstemming van hun doen en spreken met Gods Woord.

De leden van de Gereformeerde Kerk te Kampen werden aldus gesteld voor de vraag: oordeelt gij die

schorsing rechtmatig, naar Gods Woord, overeenkomstig Gereformeerde belijdenis en kerkrecht? Praktisch moest dit beslist worden door het kiezen van de kerkdiensten, hier óf daar, en daarin kwam die keuze aan het licht.

Van indienen van de Acte van Vrijmaking behoefde hier dus niets te komen, en is, voorzover mij bekend, ook niets gekomen.

Ook ik meende deze schorsing niet als eene schorsing van Godswege te mogen erkennen, en ging dus op onder den dienst, dien deze m.i. onwettig geschorste kerkeraad regelde. Dit ging zoo een jaar voort. Ondertusschen was ik zelf door de Synode geschorst, voor drie maanden. Maar vanwege de oorlogsomstandigheden kwam de Synode eerst een jaar later weer samen, in 1945. Een paar weken vóór dat weer samenkomen dier Synode zond de synodocratische kerkeraad mij — evenals ook aan prof. Schilder en Mevrouw de Weduwe van Da Huizing — hoewel hij een geheel jaar zich op geenerlei wijze met ons bemoeid had — een briefje, met de mededeeling, dat een paar zijner leden mij zouden bezoeken, en de vraag, wanneer ik hen kon ontvangen. Ik schreef terug, dat zij als minderheid zich tegen den Kerkeraad alhier verzet en daarvan afgescheiden hadden, zoodat ik daarom deze twee bedoelden niet in hoedanigheid van ouderlingen kon ontvangen, maar dan en dan hen wel zou kunnen en willen ontvangen.

Daarop kreeg ik namens dezen kerkeraad een briefje, dat den volgende Zondag van den kansel zou worden afgelezen, dat ik niet meer tot de Gereformeerde Kerk alhier behoorde. Ook prof. Schilder ontving een dergelijk briefje. Toen hij des Zaterdagavond thuis kwam en dat briefje vond, heeft hij in antwoord hierop nog aan dezen kerkeraad geschreven, dat die bewering onwaar was, en dat hij aan dien kerkeraad verbod, zulk eene afzetting te doen. Die kerkeraad heeft zich daar echter niet aan gestoord, en heeft dien Zondag dergelijke verklaring aangaande ons van den kansel doen afleggen. In de toen ingetreden week hebben daarop de Kampen Heeren leden der Synode te Utrecht tuit te Kampen gebeurde mededeeling, (was het hier een doorgestoken kaart?) waarop de Synode verklaarde, dat ik niet meer tot de Gereformeerde Kerken behoorde, en zij dus met mijn tuchtgeval — ik was toen een jaar geschorst, en zou afgezet hebben moeten worden — niet behoefde voort te gaan. Die buiten zijn, oordeelt de kerk immers niet.

Een buitenkansje voor deze Synode.

Van prof. Schilder is het bekend, hoe hij van kerk-scheuring niet wilde weten. Alle beschuldiging der Synode van Utrecht in dezen van hem, door hare verwijzing naar het Avondmaalsformulier bij zijne schorsing, is dan ook niets dan laster. Prof. Schilder heeft zelfs die Synode schriftelijk gevraagd, om, ook terwijl zij haar bekende besluiten niet terugnam, toch de binding geen effect te doen hebben, totdat na den oorlog de betreffende punten nog eens goed zouden kunnen besproken worden. En aan den Kerkeraad van Kampen, en aan andere kerkeraden, schreef hij ook slechts om te willen overwegen, of zij de bekende besluiten wel naar art. 31 K.O. voor vast en bondig moesten en konden houden. Met de Gereformeerde Kerk te Kampen heeft hij ook nimmer gebroken. Doch de schismatische synodocratische kerkeraad alhier heeft van hem, evenals van mij, op den genoemden Zondag, ondanks zijn tevoren nog ingediend protest, van den kansel doen verklaren, dat hij niet meer tot de Gereformeerde Kerk behoorde.

En met andere vrijgemaakten is het wel weer op wat andere wijze, maar in den grond der zaak niet anders gegaan: zij zijn uit de gemeenschap van de Gereformeerde Kerk hunner woonplaats verwijderd, zij het ook niet volledig door den ban, of men heeft van hen verklaard, dat zij niet meer tot de Gereformeerde Kerk ter plaatse behoorden, of ook zonder dergelijke verklaring hen zoo beschouwd en behandeld.

Hoe staat het dus met deze zaak?

Niet de vrijgemaakten hebben zich losgemaakt van de aloude Gereformeerde Kerken dezer landen, maar die kerken hebben door haar Synodes, Classes, Kerkeraden hen uit haar kerkelijke gemeenschap gestooten door schorsing, ontzetting, afhouding van Avondmaal, verhindering van doop, openlijke verklaring van den kansel, of op welke andere wijze ook. Dat het niet gekomen is tot uitbanning met het formulier van den ban, doet hier niet wezenlijk ter zake. Ook in dezen heeft zijne kracht 's Heeren woord: zoo wie een vrouw aanziet om dezelve te begeeren, die heeft alreede overspel in zijn hart met haar gedaan, Matth. 5: 28. Een iegelijk die zijn broeder haat, is een doodslager, 1 Joh. 3: 15. En hier was: schorsing, afzetting, onthouding, verhindering, openlijke verklaring. Dat is alles in beginsel, en zelfs nog meer, uitbanning, ook al komt het, door welke omstandigheden ook, niet tot de volledige toepassing van den ban.

Niet de latere vrijgemaakten hebben in 1936 ter Synode te Amsterdam de bekende zaken aan de orde gesteld, maar de latere synodocraten hebben haar, ondanks de aanwijzing der anderen, dat het zoo op Synodes niet mocht gaan, en in weerwil van hun pogen, dat te verhinderen, doorgezet en den kerkelijken molen zoo verkeerd aan het draaien gebracht. Professoren, Curatoren, Directeuren der Vrije Universi-

teit he
profess
En de
verafte
dien w
tegen
gen pr

Zoo
eenig
ten van
lijk ble
lijk wa
dat de
maken
een w
en dit
alle ka
deling
de kerk
de voo
inzicht
craten
immers
mers d
ligen G
Nu,
den, en
uitspra
leiding
geschie
paar ja
ten of
noodig
gezonde
bliceerd
lijkheid
de held
daan ha
geen, w
laten.

En w
en den
prof. H
ren of
wijzen
ring me
het eers
missies
en waas
terstond
staan w
dat niet
als men
bestrijd
sche pr
Stelt de
Schilder

Het
Synode,
lijk in
het dan
zij naar
zoo moe
hun late
naar hu
licht ge

Prof.
mond g
daarom
heid, in
kerkrech
van zijn
den, wa
en liet
alles, er
zijn ver

Nu kl
kerken,
over K
en lief
klinkend
zegt me
komen e
is, dat
scheuring
1942 en
nuiten c
hebben.

den, ge
dragen
delijkhe
Moedert
niet sc
woorden
het wo
wiescht
is toch
geteeken

Als ee
stel van
wenscht
den belij
hun mis
niet doe

14 Aug.

oord, overeen-
recht? Prak-
kiezen van de
wam die keuze

n V r j m a -
m, en is, voor-

als eene schor-
t, en ging dus
ettig geschorst
en jaar voort.
ode geschorst,
oorlogsomstan-
aar later weer
dat weer sa-
ocratische ker-
childer en Mo-
hoewel hij een
st ons bemoeit
te doen. Die
aan gestoord
ing aangaande
de toen inge-
r Heeren leden
gebeurde mede-
token kaart?)
niet meer tot
en zij dus met
r geschorst, en
niet behoefde
it de kerk im-

kerkeraad een
den kansel zou
ot de Gerefor-
prof. Schilder
des Zaterdag-
d, heeft hij in
eraad geschre-
at hij aan dien
te doen. Die
aan gestoord
ing aangaande
de toen inge-
r Heeren leden
gebeurde mede-
token kaart?)
niet meer tot
en zij dus met
r geschorst, en
niet behoefde
it de kerk im-

e hij van kerk-
chuldiging der
door hare ver-
bij zijne schor-
Schilder heeft
om, ook ter-
rugnam, toch
totdat na den
a goed zouden
den Kerkeraad
en, schreef hij
zij de bekende
vast en bondig
Gereformeerde
gebroken. Doch
kerkeraad alhier
ten genoemden
ediend protest,
niet meer tot

t wel weer op
der zaak niet
nchap van de
ats verwijderd,
of men heeft
tot de Gerefor-
of ook zonder
wd en behan-

osgemaakt van
r landen, maar
Classes, Ker-
nschap gesto-
ng van Avond-
verklaring van
ook. Dat het
formulier van
ke. Ook in de-
d; zoo wie een
i, die heeft al-
gedaan, Matth.
it, is een dood-
thorsing, afzet-
like verklaring.
meer, uitban-
omstandigheden
van den ban.

in 1936 ter
en aan de orde
hebben haar,
at het zoo op
il van hun po-
den kerkelijken
gebracht. Pro-
Vrije Universi-

teit hoopten aldus van hunne moeilijkheden met de
professoren Dooyeweerd en Vollenhoven af te komen.
En de professoren in de Theologie van de Vrije Uni-
versiteit, met prof. dr. J. Ridderbos e.a., zochten langs
dien weg van prof. Schilder zich te ontdoen. Tegenzin
tegen de Wijsbegeerte der Wetsidee, en tegenzin te-
gen prof. Schilder werkten hier.

Zoo werd gewerkt buiten de kerken om, zonder
eenig meeleven der kerken, ja zonder eenig medewe-
ten van de kerken. En toen in 1942 te Utrecht duide-
lijk bleek, dat de betreffende rapporten niet deugde-
lijk waren om daarop eene beslissing te nemen, en
dat de zaak niet rijp was, om haar reeds toen uit te
maken, en de Synodeleden niet bekwaam om destijds
een wel overwogen en gegronde uitspraak te doen,
en dit ook aan de Synode voorgehouden werd, en van
alle kanten verzoeken inkwamen, om toch met behan-
deling te wachten tot na den oorlog, wanneer weer
de kerken zouden kunnen meeleven, en door geregel-
de voorlichting en bespreking in bladen enz. beter
inzicht verkregen mocht worden, zetten de synodo-
craten toch door. Men was immers Synode. Men wist
immers de dingen beter dan de anderen. Men was im-
mers de kerken. Men had immers de leiding des Hei-
ligen Geestes.

Nu, wat deze rijpheid der zaak om beslist te wor-
den, en deze bekwaamheid der Heeren om een rechte
uitspraak in dezen te doen, en deze pretentie van de
leiding des Heiligen Geestes betreft, heeft de latere
geschiedenis duidelijk onderricht gegeven. Binnen een
paar jaar werden een toelichting, later zestien pun-
ten of uitspraken, nog later eene vervangingsformule
noodig geacht, en werd een Praeadvies toe- en rond-
gezonden, en nog andere Synodale schrifturen gepu-
bliceerd. Alles een schitterend blijk van de deugde-
lijkheid van het werk, dat men geleverd had, en van
de helderheid en juistheid der uitspraak, die men ge-
daan had, en dus van de eigen geschiktheid voor het-
geen, waarvan men ondanks alles niet had willen af-
laten.

En wat aangaat de waarachtigheid van den ernst
en den ijver voor Gods zaak en kerk, daarop heeft
prof. Holwerda reeds gewezen in zijn artikelen Hee-
ren of Broeders, en daarvan getuigen de handel-
wijzen inzake tuchttoefening bij niet-accorde-verkla-
ring met de geïmmerde Synodale uitspraken. In
het eerst gauw schorsing en afzetting. Synodale com-
missies naar Kerkeraden en Classes ter voorlichting
en waarschuwing. Toen mocht dit niet, en moest dat
terstond met schorsing en afhouding gestraft en weer-
staan worden. Al spoedig werd het: als men maar dit of
dat niet doet, dan kan men dat of dat wel laten loopen:
als men b.v. die uitspraken maar niet rechtstreeks
bestrijdt. En nu? Ziet het doen der „bezwaarde” Frie-
sche predikanten, en hoe men hen stil laat geworden.
Stelt daartegenover het Synodale handelen met prof.
Schilder.

Het is zonder meer duidelijk: zoo handelt geen
Synode, en zoo handelen geen Synodeleden, die waar-
lijk in ernst, in hun hart, meenen, overtuigd zijn, zij
het dan ook in dwaling. Hand. 26:9, Joh. 16:2, dat
zij naar Gods roeping en volgens Gods Woord zoo en
zoo moeten besluiten, en niet anders mogen doen. Heel
hun latere doen in deze paar jaren heeft deze Heeren
naar hun vroegere beweren en handelen klaar aan het
licht gebracht en veroordeeld.

Prof. Schilder moest er uit, althans moest hem de
mond gesnoerd, en de handen gebonden worden. En
daarom met hem zoo haastig, zoo tegen alle billijk-
heid, in strijd met Gods Woord en het Gereformeerde
kerkrecht, gehandeld. Maar toen men als gevolgen
van zijn leerspraken en schorsing enz. zag geschied-
den, wat men niet had verwacht, ging men remmen,
en liet men al meer en meer toe, en ten slotte schier
alles, en kwam men ter verblinding der schare met
zijn vervangingsformule.

Nu klaagt men ach en wee over de scheuring der
kerken, schrijft prof. dr. J. Ridderbos eene brochure
over Kerk-scheuring, doet men zoo vriendelijk
en lief en spreekt of schrijft men zulke aangenaam
klinkende woorden, heet men de verjaagden broeders,
zegt men, zoo gaarne tot samenspreking te willen
komen en weer hereeniging te begeeren. Doch de zaak
is, dat niet de vrijgemaakten schuldig zijn aan kerk-
scheuring, maar dat prof. dr. J. Ridderbos (vooral in
1942 en sedert als auctor intellectuels), met zijn kor-
nuiten onze aloude Gereformeerde Kerken gescheurd
hebben. Zij, en die hen in Synodes, Classes, Kerkeraden,
gevolgd zijn, hebben die kerken gescheurd, en
dragen voor die scheuring de algeheele verantwoor-
delijkheid. Daaraan helpt nu geen geroep van „Lieve
Moedertje”, daarvan kan al het water der zee hen
niet schoonwassen. Geen vriendelijk-klinkende
woorden en zinnen baten hier. Het is hiermee naar
het woord bij den profeet Jeremia, 2:22: „Want al
wiescht gij u met salpeter, en neemt u veel zeep, zoo
is toch uwe ongerechtigheid voor Mijn aangezicht
geteekend, spreekt de Heere HEERE”.

Als eerste vereischte voor de mogelijkheid van her-
stel van een vroeger kerkelijk samenleven zal wel ge-
wenscht en noodig mogen heeten, eerlijke, onomwon-
den belijdenis door deze Heeren kerk-scheurders van
hun misdrijven in dezen, en een zooveel mogelijk te
niet doen van de droeve gevolgen daarvan.

14 Aug. '47.

S. GELJDANUS.

HEEREN OF BROEDERS? (VI.)

Prof. R. is dus alweer bezig het fijne puntje te
omzeilen. Hij mag nu voor zijn lezers verdedigen,
dat ook de zonde van „elders kerken” in het avond-
maalsformulier, zool niet genoemd, dan toch be-
doeld is, daarover ging het niet. De kwestie was toch
maar, dat zijn synode ons het besluit inzake
„elders kerken” voorhiel als een bepaling in-
zake „lichte gevallen” en ons suggereerde, dat
onze scheurmaking daarmede op één lijn
stond. Wij hebben ons niet uitgelaten over de
vraag, hoe ernstig de zonde van het „elders kerken”
is, we hebben alleen maar gezegd, toen Zwölle ons
naar Middelburg verwees en ons aan het lichte-geval-
len-besluit herinnerde: U mag een besluit kunnen
noemen inzake niet-afsnijdingswaardige zonden, in-
zake „lichte gevallen”, die verwijzing is zinloos, want
U hebt op ons het avondmaalsformulier toepasselijk
verklaard, ons een openbare grove zonde toegediend,
waarin we volgens U volhard hebben. Weg dus met
alle verwijzing naar lichte gevallen; het zijn im-
mers volgens U bij ons zware feiten.

Eenmaal de aandacht van het punt-in-geding af-
geleid hebbende, ontziet prof. Ridderbos zich niet, nog
meer nonsens omtrent onze deputaten te schrijven.
Want nu komt hij op de „hoofdzaak”, zooals hij het
noemt. Aldus: „M.i. maken deputaten een veel te
scherpe scheiding tusschen de in het avondmaalsfor-
mulier genoemde zonden, waardoor men (ingeval van
verharding daarin), buiten het koninkrijk der heme-
len gesloten wordt, en andere zonden, waarmede dit
volgens hen niet het geval schijnt te zijn”. Dit
acht hij principieel onjuist. Van elken zondaar geldt,
dat hij, zoolang hij zich niet bekeert, geen deel heeft
in het rijk van Christus. Het avondmaalsformulier
geeft dan ook niet een lijst van zonden, die in onder-
scheiding van andere uitsluiten uit het hemelrijk; b.v.
de leugen is niet genoemd, hoewel volgens de Schrift
geen leugenaar het koninkrijk Gods zal beërven. „De
beslissende vraag is altijd deze, welke plaats de zon-
de..... in iemands hart en leven heeft..... Het komt
tenslotte hierop aan, of de zonde, ze zij dan „groot”
of „klein” de openbaring is van een onbekeerd hart”.

Je moet toch wel over een zeldzame brutaliteit, zoo
niet erger, beschikken om zoiets te durven schrijven.
Het kost me moeite om mijn pen te bedwingen en geen
giftige woorden neer te schrijven. Ik kan me maar
niet begrijpen, waarom prof. Ridderbos als polemist
altijd de problemen verschuift, de aandacht van de
kwesties afleidt en volkomen ongemotiveerde aan-
vallen tegen ons lanceert.

Want om nu maar precies te zeggen, waar het
op staat: wie kwam met de onderschei-
ding van afsnijdingswaardige en slechts-schorsings-
waardige zonden op de proppen? Niet de Grö-
ninger deputaten, doch de Zwölse synode, waarvan
prof. R. praedviserend lid was. Zijn eigen syn-
ode was het, die tot ons zei: U blaast de zaak op;
U vergeet, dat er ook kleine zonden zijn zooals het
„elders kerken”, die niet der afsnijding worden waar-
dig gekeurd. Toen hebben wij geantwoord: uw be-
sluiten inzake kleine zonden interesseeren
ons geen steek in dit verband. Want
volgens Uw vonnissen hebben wij in groote zon-
den volhard. En nu waagt prof. R. het ons in de
schoenen te schuiven, dat wij een veel te scherpe
scheiding maken tusschen zonden, die buiten het ko-
ninkrijk stellen en andere, waarmede dat volgens ons
niet het geval is. Pardon, prof. R., wij hebben alleen
over de ons toegedichte zonde willen spreken, en ge-
klaagd dat men uwerzijds den ernst daarvan ver-
bloemde door te zeggen, dat men ons geen vonnis
had doen toekomen, dat ons raakte in onzen staat
voor God. Uw synode was het, die toen opnieuw de
zaak verbloemde, door te suggereeren dat ze, in de
lijn van Middelburg, onze zonde als een kleine
zonde zag, waardoor ze in staat was ons te beschou-
wen en aan te spreken als „waarde (hoewel dwa-
lende) broeders”. Wij wezen dat af als zinloos,
en herinnerden U aan den tekst van Uw eigen von-
nissen: volharding in openbare grove
zonde. Nu noem ik het slecht van U, dat U uw
lezers zoekt wijs te maken, dat wij die scherpe schei-
ding maken. Als U van oordeel is, dat de gemaakte
onderscheiding „principieel onjuist” is, zegt U dan
aan Uw lezers, dat die van Uw synode afkomstig
is. En verklaart U dan tevens eens aan hen, waarom
U, toen het concept-antwoord op uw synode in be-
spreking kwam, niet dáár deze opmerkingen over
„principieel onjuist” hebt ten beste gegeven. Want
als U toen gesproken had, had U kunnen voorkomen,
dat deze passage-Middelburg in het antwoord was
opgenomen; U had daarmee de afleiding der aan-
dacht en het onjuist stellen der kwesties in een brief
die samenspreking zocht, kunnen verhinderen. U had
althans deze camouflage in het Zwölse stuk kun-
nen keeren. Nu U het niet deed, moesten wij zelf die
camouflage ontmaskeren. Doch in antwoord daarop
gaat U het Zwölse antwoord, met de verwijzing
naar Middelburg verdedigen, en ons verwijten dat wij
een principieel onjuiste scheiding maken. Daarmee
is dan weer de aandacht afgeleid en het fijne puntje
omzwegen, in een nieuwen nevel van U. U wist héél
goed, dat wij geen moment in dit geding hebben ge-
sproken van groote zonden die wel-, en van kleine
zonden, die niet van het hemelrijk uitsluiten.

Wij hebben den vinger telkens weer, in navolging
van de schorsende synode, bij het avondmaals-
formulier en de K.O. gelegd. Het avondmaals-
formulier werkt niet met de onderscheiding van
„grote” en „kleine” zonden. Doch dat formulier werkt
wel met de onderscheiding tusschen „ergerlijke
zonden”, waarin de zondaars „blijven” aan den
eenen kant, en „vele gebreken en ellendig-
heden, die ons van harte leed zijn” aan
de andere zijde. Dat is toch een heel confessioneele
onderscheiding, dacht ik zoo. En ze steunt op de
Schrift („zonden in dwaling” naast „zonden met op-
geheven hand”). En ze ligt ten grondslag aan de arti-
kel in de K.O. die handelen over de tucht.

Nu mag prof. Ridderbos antwoorden: heeft de Syn-
ode van '44 bij K. S. „vele gebreken en el-
lendig heden” geconstateerd, b.v. een dwalen
in kerkrechtelijk inzicht, zooals Zwölle het thans voor-
stelt; en heeft Zwölle na twee jaar waargenomen, dat
die „gebreken” hem „van harte leed” waren? Of heeft Utrecht 1944 welbewust bij hem geconsta-
teerd de openlijke verachting der kerkelijke orde, en
zulk tegen beter weten in, en daarom hem schuldig
verklaard aan een openbare grove zonde, aan een
„ergerlijke” zonde, die met zooveel woorden was
aangegeven in het avondmaalsformulier; en heeft
Zwölle twee jaar later kunnen vaststellen, dat hij met
vele anderen openlijk in die zonde „blijft”? Hij zal
niets anders dan het laatste als juist kunnen erken-
nen.

Doch prof. R. doet iets anders. Volgens hem is de
vraag tenslotte, „of de zonde, ze zij dan „groot” of
„klein”, de openbaring is van een onbekeerd hart”.
Hij maakt in dat verband enkele opmerkingen over
het zelfonderzoek en over de kerkelijke tucht. Aan
de prediking van het avondmaalsformulier kan elk
zichzelf toetsen; „Ieder kan het ook van zichzelf we-
ten, of hij in den diepsten grond Christus of de zonde
dient. Iets anders is het echter wanneer de kerk
over iemand persoonlijk oordeelen moet”. Want de
kerk kan slechts oordeelen op grond van uitwendige
openbaringen, en moet dus, voor ze hieruit conclusies
trekt, alle in aanmerking komende factoren, in reke-
ning brengen. Als factoren noemt prof. R. dan: de
maat der zonde, de volharding daarin, de verdere
levensopenbaring, den mogelijken invloed van dwaling
op iemands daden en woorden. En bij de excommuni-
catie is het nu de vraag, of er zonde aanwezig is „in
zulk een zin, dat men mag en moet constateeren —
zoover dit door menschen geschieden kan — dat
iemand de zonde dient en buiten Christus is”.

Ik ben het er niet erg mee eens. Bij het zelfonder-
zoek is het niet de vraag, of een zonde voortkomt uit
een bekeerd- dan wel uit een onbekeerd hart. In beide
gevallen is de groote kwestie of men de zonde be-
lijdt en laat. En ook de kerkelijke tucht heeft
geen poging te doen om te oordeelen over het hart.
Probeer te het toch, dan komt ze ook in haar tucht
geen seconde boven het „veronderstellen” uit. Prof.
R. beseft dit terdege, want hij zegt: „zoover dit
door menschen kan geschieden”, en daarmee brengt
hij in de tucht denzelfden onzekeren factor, die de
kerk ook in het oordeel der liefde verhindert meer te
zeggen, dan „te houden voor wedergeboren”.

M.i. mag de kerk ook in haar tuchthandelingen niet
uitgaan boven hetgeen geschreven is, en heeft ze
eigen veronderstellingen het zwijgen op te leggen, om
slechts te handelen naar de geopenbaarde normen.

Doch waar het in dit verband vooral op aan komt:
prof. R. scharrelt met al deze woorden weer om de
heste bij der feiten heen. Hij doet nog altijd alsof
het gaat om de laatste acte der terechtstelling (ex-
communicatie); in geding is evenwel de zin der ter-
men van het alleréerste vonnis: (scheurmaking in
den zin van het avondmaalsformulier).

Nu interesseert het me maar weinig in dit verband,
hoe hij het zelfonderzoek ziet; we staan voor het
feit, dat de kerk over K. S. en ande-
ren persoonlijk geoordeeld heeft,
dat ze op hen het avondmaalsformulier toepasselijk
verklaarde en verkondigde, dat ze geen deel in het
rijk van Christus hebben, zoolang ze in zulke zonde
blijven. Als prof. R. zegt, dat de kerk vóór ze haar
conclusies trekt, rekening heeft te houden met bo-
vengenoemde factoren, dan zeg ik: U moet Uw lezers
niet suggereeren, dat die factoren pas belangrijk zijn
in het laatste stadium der tucht, vlak vóór de afsnij-
ding; want de kerk heeft die factoren in aanmerking
te nemen, vóór ze aanklachten formu-
leert, categorische vragen stelt, vonnissen wijst,
schorsingen uitspreekt en gebeden om bekeering
vraagt. U schijnt nu opeens zooveel aandacht te heb-
ben voor den invloed, dien dwaling en verkeerd inzicht
op iemands daden en woorden kunnen uitoefenen. Die
belangstelling is echter nog van zeer recenten datum.
Want in '44 hebt U met uw synode, ondanks daartoe
strekking verzoek, geen gelegenheid willen geven tot
verhoor; U hebt toen bewust afgesneden de moge-
lijkheid dat in wat U als zonde zag dwaling haar
kracht vertoonde; U stelde toen heel categorische
vragen, deed zeer categorische daden, vroeg heel ca-
tegórische gebeden.

En voor het overige: voor de zooveelste
maalshier het probleem weer
verschoven. Want ga nu eens na:

1. Onze synode klaagde over het feit, dat men verdoezelde den tekst van hun vonnis („openbare grove zonde“).

2. Hun synode antwoordt: denk eens aan de kerkelijke praxis inzake kleine zonden, Middelburg 1933.

3. Onze deputaten replieeren: die praxis is thans niet aan de orde; bij ons heette het immers „openbare grove zonde“; verdoezel dat toch niet langer.

4. Prof. R. antwoordt: deputaten maken veel te groote scheiding tusschen groote en kleine zonden, en schuift aldus op ons de schuld voor een onderscheiding die zijn eigen synode in dit verband maakte.

5. Dit gedaan hebbende, distancieert hij zich evenwel van zijn eigen synode; hij spreekt niet meer met Zwolle over „groote“ en „kleine“ zonden, waarbij een verschillende praxis gevolgd wordt; doch hij begint nu te werken met een nieuwe, volgens hem beallisende, onderscheiding: zijn het zonden voortkomende uit een onbekeerd hart, ja dan neen.

Doch daar gaat het niet over. De synode heeft in de vonnissen zich niet uitgelaten over ons hart, en art. 78—80 K.O. laten dat ook buiten beschouwing. Doch de synode sprak van openbare grove zonde, die ons de verkondiging waardig doet zijn, dat we geen deel in het rijk van Christus hebben, zolang we in zulke zonde blijven. Dat zijn de feiten. We hebben niet te maken met de Zwólse onderscheiding tusschen „kleine“ en „groote“ zonden; evenmin met die van prof. R. tusschen zonden uit een bekeerd en zonden uit een onbekeerd hart. Alleen met de vonnissen wegens openbare grove zonde, vonnissen die bewijzen uitgaan van in het avondmaal als formulier en de K. O. gemaakte onderscheidingen. Het benauwende is: men laat den molen van particuliere opinies lustig malen. Doch wanneer krijgen de lezers van prof. R. de feiten eens precies te hooren?

De situatie wordt, geloof ik, nog dagelijks slechter. In '44 zagen we rechters, die — ondanks alle onrecht — toch nog hun vonnissen wilden gronden op de vaste regels der K.O. In '47 echter ontdekten we slechts mensen, die, terwijl ze om vredes-onderhandelingen roepen, niets anders doen dan oorlog voeren op een zeer elastisch front.

B. HOLWERDA.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

PERSONALISTISCH SOCIALISME.

Een omschrijving van hetgeen onder socialisme moet worden verstaan wordt steeds moeilijker. Socialisme is een klee, waarin allerlei uiteenlopende richtingen en beschouwingen zich hebben gehuld. Het veel gedragen jasje van het socialisme is daarom wat verschoten, kleurloos geworden. Ter opluistering wordt het daarom van allerlei soorten garnering voorzien. Zoo spreekt men van marxistisch socialisme, gildensocialisme, kathedersocialisme, staatsocialisme, liberaal socialisme, agrarisch socialisme, christelijk socialisme en zelfs van nationaal-socialisme.

Een garnering, welke thans zeer in de mode is, is die van het personalisme. Ook echter bij het personalistisch socialisme is dit socialisme een nogal kleurloos begrip. Het beteekent het streven naar een antikapitalistische volkshuishouding. Dit socialisme wordt nu echter nader bepaald en gericht door de toevoeging „personalistisch“.

Het schijnt wel uitermate moeilijk van dit personalisme een duidelijke definiëring te geven. De meeste omschrijvingen blijven in het vage hangen. Het personalisme, zoo wordt gezegd, wil zoowel het individualisme als het collectivisme vermijden. Het gaat uit van de menselijke persoonlijkheid, maar dan van den mensch in gemeenschap. Geert Ruygers drukt het aldus uit, dat het personalisme streeft naar een nieuwe geestelijke gemeenschap, die berust op het concreet besef van persoonlijke verantwoordelijkheid. Strijdend voor de waarden van de menselijke persoonlijkheid komt het op voor persoonlijkheidsrechten zoals vrijheid van godsdienst, recht op privaat eigendom, vrijheid van meeningsuiting, vereniging en vergadering, enz. Uitgangspunt van het personalisme is dan ook de bescherming van de hoogste menselijke waarden, barmhartigheid, gerechtigheid, naastenliefde en vrijheid. Het klinkt alles welkend en schoon.

Een beschouwing van Prof. Okma.

In „Nederlandsche Gedachten“ van 30 April 1947 geeft prof. Okma een beschouwing over dit personalistisch socialisme. Hoewel hij hierop ook kritiek uitoefent, vinden verschillende punten van dit personalistisch socialisme bij dezen schrijver toch wel waardeerend. Zoo merkt hij op, dat zij in tegenstelling met het humanisme van de vorige eeuw de absolute souvereiniteit van de rede, de volkssoevereiniteit en de staatssoevereiniteit verwerpen. Is dit wel heelmaal juist? Inderdaad zegt het personalisme een wet te erkennen, waaraan ook de staat onderworpen is. Welke is echter die wet? Men streeft naar barmhartigheid, gerechtigheid en meer dergelijke schoone deug-

den. Welken inhoud hebben deze deugden echter bij de personalisten? Volgens hen komen sommige mensen tot de erkenning van deze normen door het evangelie, maar anderen op grond van hun humanistische levensovertuiging.

Hierin zit de kardinale fout bij het personalisme. Men gaat er van uit, dat menselijke overtuiging en goddelijke openbaring tot één zelfde norm kunnen leiden. In feite erkent men dus twee souvereinen: God en den menschenlijken geest. Ook prof. Okma moet in zijn artikel erkennen, dat het personalisme als fundament voor het hooger gezag ten slotte niets anders te bieden heeft dan het bewustzijn of de intuïtie.

Maar waarin bestaat dan de vooruitgang van het personalisme ten aanzien van het humanisme? Of men nu als soeverein neemt de rede of het bewustzijn, blijft praktisch gelijk. Misschien is het eerste zelfs nog beter. Of zit hierin de vooruitgang, dat men Gods openbaring stelt naast de menselijke intuïtie? Maar hierin bedriift het personalisme afgoderij door naast God het menselijk bewustzijn tot soeverein te verheffen. Het is dan ook niet juist en kan niet juist zijn, wat de personalisten beweren, n.l. dat men op grond van de Schrift en op grond van de menselijke overtuiging kan komen tot dezelfde normen: Gerechtigheid, waarheid en naastenliefde. Normen als gerechtigheid, liefde en waarheid hebben personalistisch opgevat geen inhoud, noch beteekenis. Gerechtigheid, liefde en waarheid hebben alleen dan beteekenis en inhoud wanneer zij in Christus gegrond zijn, omdat zij in Hem vleesch geworden zijn. Alle geestelijke waarden ontleenen alleen hun beteekenis aan hun absolute binding aan den Christus der Schriften.

Personalisme en Calvinisme.

Prof. O. meent, dat het personalisme zooals wij dat vinden bij Denis de Rougemond (een van de vaders van het personalisme) staatkundig nauw aan het A.R. beginsel verwant is. Hij voegt hier echter aan toe: „De theologische denkbeelden van de Rougemond zijn zeker niet die van het calvinisme“.

Valt de schrijver nu zelf niet in de strikken van het personalisme? Meent hij werkelijk, dat een niet-calvinist op staatkundig gebied een theorie kan ontwerpen, welke nauw aan het calvinisme verwant is? Indien dit zoo ware, had het personalisme gelijk. Dan zouden dus zij, die uitgaan van de H. Schrift, en zij, die Gods Woord verwerpen, tot de zelfde normen kunnen komen voor het staatkundig streven. Dit wordt juist door het personalisme beweerd en op grond hiervan wordt samenwerking in één partijverband mogelijk geacht.

Prof. O. laat zich bij zijn beschouwing m.i. te veel leiden door de omstandigheid, dat het personalisme vaak termen gebruikt, welke aan het calvinisme verwant zijn, doch deze termen met een anderen inhoud vult. Een personalist zegt bijv. op te komen voor gerechtigheid, een calvinist eveneens, maar daarom zijn beide levensbeschouwingen nog niet aan elkaar verwant. Wanneer een calvinist opkomt voor gerechtigheid en voor de rechten van den mensch, komt hij hiervoor niet op zuiver op grond van de waarde der menselijke persoonlijkheid, doch uitgaande van de rechten Gods, wiens lof en eer het einddoel van alles is. Het personalisme ijvert dus met zijn opkomen voor gerechtigheid, liefde en waarheid niet voor hetzelfde als het calvinisme.

Wanneer prof. O. dan ook de praktijk van het personalisme beschouwt, wordt zijn kritiek veel scherper en juist. Het Indische drama behoeft ons, gezien de personalistische levensbeschouwing, dan ook werkelijk niet te verbazen. De gedragslijn der regering is een consequente toepassing van deze beschouwing. Juist het Indisch beleid doet zien, dat gerechtigheid, welke niet haar uitsluitende basis vindt in Gods Woord, gruwelijk onrecht wordt. Het toont, dat humanistische barmhartigheid tenslotte voert tot barbarij. Het maakt ons duidelijk, dat ook de vrijheid van den mensch bij het personalistisch socialisme een utopistisch ideaal is, in de praktijk devalueerend tot staatsonderdrukking.

Zijn de tegenstellingen tussen A.R. en P. v. d. A. op sociaal-economisch gebied fundamenteel of niet?

In verband met de beschouwing van prof. O. wilde ik nog eenige opmerkingen maken. De samenvatting van prof. O.'s betoog kan ongeveer als volgt luiden: De tegenstellingen tusschen A.R. en Partij van den Arbeid zijn op sociaal-economisch gebied niet fundamenteel, en dus praktisch wel oplosbaar. Staatkundig vertoonen personalisten en calvinisten veel verwantschap, maar hoewel het personalisme op zich zelf niet strijdig is met het chr. geloof, is deze beschouwing staatkundig onvoldoende, daar het geen rotsvasten grondslag biedt voor het gezag.

Ik moet eerlijk bekennen, dat ik van deze beschouwing, komend uit de pen van een A.R., niets begrijp. Ik ben van overtuiging, dat de sociaal-economische beschouwing van de Partij van den Arbeid gedragen wordt door een onschijnlijke levensbeschouwing en dus door en door onchristelijk is, ons land voert naar het staatsocialisme, leidt tot onderdrukking van de menselijke persoonlijkheid en daarom slechts gradueel verschilt met het nationaal-socialisme. So-

ciaal-economische beschouwingen zijn nooit los te maken van iemands geheele levensbeschouwing.

Gaarne zou ik dan ook zien, dat prof. O. nader aangaf, hoe hij een synthese dacht te bewerken tusschen de sociaal-economische beschouwing van de Partij van den Arbeid en de A.R. En wat die staatkundige verwantschap betreft tusschen personalisme en calvinisme, — hij slaat (gelukkig) zijn eigen bewering al den bodem in door op te merken, dat alleen het chr. geloof ons vasten grondslag geeft voor gezag en vrijheid. Daar het personalisme dezen grondslag ten eenenmale mist, kan van eenige verwantschap dan ook geen sprake zijn. Steeds blijft er ook op staatkundig terrein een principiële verschil tusschen hetgeen de mensch bedacht heeft en wat God heeft geopenbaard in Jezus Christus. Voor ware menschenliefde, gerechtigheid en waarheid kunnen niet humanisme en christendom de levensbronnen zijn.

Ik eindig met een aanhaling uit het artikel van van der B. in „Nederlandsche Gedachten“, 6 Juli '46: „Maar de Heere wil een wereld, die Hem prijst en waarin alle maaksel Zijn lof zingt. Een wereld, die nu alleen komen kan in Jezus Christus en die haar eerste heerlijkheid reeds openbaart in den „nieuwen mensch“, in den mensch der wedergeboorte, die leeft uit een waar geloof naar de wet Gods, Hem ter eer“.

Enschede.

Mr J. MEULINK.

LITERATUUR EN KUNST

WAT HEEFT DE SCHILDERKUNST ONS TE ZEGGEN?

De meeste mensen beschouwen de schilderkunst als een nabootsing van de werkelijkheid.

Meer verlichte geesten zeggen, dat de kunstenaar de werkelijkheid herschept en spreken dan van „her-schapen werkelijkheid“ — projecteeren van innerlijke aandoeningen in een visueel vorm — en meer van die diepzinnigheden.

Zullen we echter gaan debatteren over wat „werkelijkheid“ of „hergeschapen werkelijkheid“ is, dan zijn we nog niet direct klaar, dan raken we filosofische problemen, die wij niet vermogen op te lossen.

De kunsthistorie is er om te bewijzen, dat niet alleen in iederen tijd de „werkelijkheid“ voor den kunstenaar weer anders was, maar bovendien ook nog voor iederen kunstenaar persoonlijk weer anders.

Nu zult ge natuurlijk zeggen: „Dat weten we wel, maar een mensch was dan toch maar een mensch, een boom een boom en een stoel een stoel“.

Waarmee ge zooveel zeggen wilt, dat ge u tevreden stelt met een zekere „variëteitsbreedte“. Buiten die variëteitsbreedte begint het u al te dol te worden, dan denkt ge aan schilderijen van Picasso, Mondriaan en dergelijke uitingen; daarmee zijn we echter weer bij ons uitgangspunt teruggekeerd: „Wat is werkelijkheid en waar zijn haar grenzen?“

Tal van filosofen in alle eeuwen hebben getracht daar een antwoord op te geven. Zij hebben soms tal van voorschriften geformuleerd, een aesthetica, waaraan h.i. de kunstenaars moeten voldoen. Zelfs kunstenaars hebben daaraan meegedaan en niet zelden in lijvige boekwerken omschreven, wat opgave en doel van de schilderkunst is, soms zeer scherpzinnig en blijk gevend van buitengewone geleerdheid.

Het overgrote deel van de kunstenaars, waaronder de allergrootsten, hadden geen lor verstand van filosofie. Zij schilderden voor 't lieve vaderland weg en laptten alle voorschriften aan hun laars.

De filosofen en aesthetici hadden steeds het nakijken en begonnen dan min of meer verbluft opnieuw te formuleeren.

Inplaats van den kunstenaar iets voor te schrijven, is het beter dat wij vragen, wat hij ons te zeggen heeft. Nu kan dat op allerlei manieren.

We kunnen ons voor een schilderij plaatsen, b.v. een schuttersstuk van Frans Hals, en ons pijnigen met de vraag, wie daar nu allemaal op staan. We kunnen stoffige archieven doorsnuffelen en onomstootelijk bewijzen, dat die en die er op staan.

We kunnen een half leesbare handteekening bestudeeren op een schilderij en door allerlei scherpzinnigheden, als factuur, kwaliteit van doek of paneel, details van de voorstelling etc., bewijzen, dat het een Jan Steen is. Geluk er mee!

We kunnen met veel geduld en kosten een geschiedenis schrijven van „De ontwikkeling der chirurgie in de schilderkunst“.

Prachtig! Maar ge begrijpt wel, dat iedere werkelijke ontroering, ieder kunstgevoel en kunstgenot bij al die werkzaamheden verre kan zijn. Er is dan ook veel geschrijf over schilderkunst, dat ons koud laat en ons inzicht en aanvoelen van kunst niet in het minst verdiept.

Had de schilder kunnen „schrijven“ wat hij voelde en wat hem bewoog, dan had hij het niet „geschilderd“!

We kunnen nog zoo scherpzinnig ontleiden, nog zoo intelligent ontwarren, we kunnen nooit tot de kern doordringen, het blijft om-schrijven.

Niettemin hoopt de schrijver van deze artikelen, dat

zijn opm
gen bjd
naar.
Het is
ten naa
kunst de
We ze
We ze
heeft ge
nen gev
We m
dat lede
zijn he
is een
We zij
Nu staa
zoo schr
enfin, u
We he
en een
Nu is
ontstelt
oude ge
eens hee
Onze
andere g
ze onder
publieke
gezet, ja
hun niet
gebouwe
machtig
Alleen
uit kunn
musea be
een bree
uit kunn
heid voo
Hoogs
van een
raire kun
Een an
legd won
dende,
zich hier
riseert, k
mijmert,
van de s
Wij ha
sche kun
besproke
een niet
volg van
ook onze
Hoe he
treft mer
kunst, aa
men naar
mediteer
beroert n
Van ee
kunsten
speuren.
kleine le
waar wij
van den
schap be
Wij zo
vergelijk
geeren o
het alge
Er is v
buiten t
organisat
Het zo
te toone
de verwe
beeldende
auteurs.
Hoe va
van beel
romans.
De voo
kunstu
woordiger
gelijk.
Dat me
het hebbe
of, wat o
kunst wil
tie. Zeer
aard. Wa
een rol s
uitingen
oordeeld
gaan om
aanshou
in een s
stelling b
Aanvall
waarin m
dat men r
pel er is,
leefkoost
nog omha
tuiging.